

PATHOLOGICÆ MEDICÆ
 PARS SECUNDA,
 CONTINENS
 PATHOLOGIAM
 SPECIALEM.
 SECTIO I,
 DE
 MORBIS EX VITIO SANGUINIS.
 CAPUT I.
 DE PLETHORA.

I.

*n detur plethora, vel sanguinis in se boni
 abundantia, a multis dubitatur.*

SCHOL.

Contendunt enim multi Medicorum, sanguinem, tanquam thesaurum vitæ, & nutritionis materiam, optime constitutum non posse abundare, cum semper talis materia pro conservando corpore sit necessaria, nec boni quidquam superfluum in corpore adesse queat. Nos tamen meliora edocui, sanguinem etiam bonum quantitate physica excedere, & abundare, facileque plethoræ existentiam demonstrari posse, confidimus: cum manifestum sit, sanguinem, cum universa humorum massa, ordinarie in suo incremento proportionem ingestorum sequi, & ad proportionem motuum corporis iterum consumi atque imminui.

Coschwitzii Pathologia.

K

II.

II.

Est itaque possibile, quod sanguis, etiam in se bonus atque laudabilis, abundet.

SCHOL.

Cum enim certissimum sit, naturam in se spectatam, paucis contentam esse, & pro nuda, ac sola quotidiana corporis nutritione & conservatione, in statu præsentè paucam ingestorum quantitatem sufficere, simul tamen notorium sit, plurimos hominum longè plus ciborum potuumque quotidie ingerere, quam pro sola sufficiente nutritione quotidiana, indigerent, simul autem multos illorum non tantum laboribus ac motibus indulgere, quantum ad proportionatam nutrimenti resolutionem quotidianam requiritur; sane ex hoc unico argumento possibilitas præsentis plethoræ satis adparet.

III.

Huic possibilitati adhuc adjungimus necessitatem aliquam naturalem ipsius plethoræ, simpliciter consideratæ: quod nempe necesse sit, plus sanguinis in corpore adesse, quam pro sola conservatione corporis quotidiana simpliciter requiritur.

SCHOL.

Videmus hoc 1. in corporibus infantum ac puerorum, quæ in longum & latum adhuc excrefcere debent: si enim in his non major sanguinis & humoris nutritii quantitas adesset, quam quotidianæ conservationi in præsens sufficeret, sane hæc corpora tantam molem solum fervarent, quanta in lucem prodierant, nullatenus autem in longum & latum augmentum caperent.

2. In corporibus adultorum in genere, quæ non minus semper in eodem statu naturali conservari debent. Si enim hic non semper plus sanguinis gelationosi adesset, quam pro sola quotidiana conservatione sufficeret, facili negotio loco conservationis perpetuæ, consumptio positiva succederet, si eturies, aut ciborum defectus, per paucum tempus contingeret; unde videmus, naturam vel ex illo multam pinguedinem colligere ac coacervare, ut in casu necessitatis pro nutrimento inserviat.

3. In specie quoque talis necessitas abundantis aliqualis sanguinis adparet, in sexu fœminino, ubi tempore graviditatis & lactationis nutrimento

tritio

tricio foetus, partim in utero, partim extra illum succedere debet, quæ sine detrimento corporis materni contingere non posset, nisi aliqua sanguinis abundantia statim præsto esset, in hunc usum impendenda.

IV.

Non modo potest, & debet adesse, sed revera datur, & observatur sanguinis abundantia.

SCHOL.

Postquam ea, quæ possibilitatem & necessitatem plethoræ probant, præmissa sunt, subjungimus merito ipsam veritatem facti, ex observatione practica, ubi tot quotidie occurrunt subjecta, de molestiis morbosæ conquerentia, quæ molestiæ de mole sanguinis superflua, proportionem viarum superante, sufficienter testantur, nec unquam melius aut constantius, nisi per sanguinis imminutionem vel naturalem consumptoriam, vel artificialem sinceram, vel denique spontaneam, sinceram tamen, sublevantur, aut removentur.

V.

Plethora est vel quoad vasa, vel quoad habitum.

SCHOL.

Plethoram quoad vasa vocamus, quando vasa sanguifera admodum sanguine turgescunt, plenaque adparent, intra habitum autem spongiosum non æque multum sanguinis conspicitur. Cum e contrario plethoram quoad habitum designet, turgidus ac floridus a sanguine, partium carnosarum adsepctus, ut quasi sanguis intimiora ipsius spatia penetret, atque per cutim transpareat, vasis licet minoribus existentibus.

VI

Subjectum plethoræ generale constituunt persona ætate juniores: quoad sexum, fœminæ præ viris: & quoad vitæ genus, otiose, plenoque victu abutentes.

SCHOL.

Sicut enim in ætate juniore necessitas naturalis aliquem sanguinis penum postulat, pro augmento corporis in longum & latum quotidie succedente, ita in fœminarum corpore eadem necessitas naturalis ex alio capite §. 3. demonstrata fuit: cui accedit vitæ genus sedentarium,

cui præ viris ut plurimum adfuescunt foemellæ: quod autem otiosi, pleneque diæta gaudentes, naturali nexu ad plethoram disponantur, id partim ex §. 2. adparet, partim ex deductione causarum, in sequentibus pertractanda, pluribus patebit.

VII.

Subiectum speciale declaramus totum corpus, tam quoad vasa, quam quoad partes spongiosas atque fibrosas molles.

SCHOL.

Cum enim sanguis, ut humor universalis, per totum corpus feratur, & non modo vasa sanguifera, sed etiam partes carnosas fibrosas semper transeat, specialissimam aliquam corporis partem ipsius abundantia tribuere non licet; sed manifestum est, cum tota sanguinis massa abundet, hanc abundantiam quoque ubique in toto corpore deprehendi.

VIII.

Causam plethoræ materialem antecedentem & quidem proximiorē, constituit diæta plena & lautior, sub usu & ingestione copiosa ciborum laudabilium, potuumque consistentiorum, ac bene nutrientium.

SCHOL.

Cum in superioribus jam indicatum sit, proventum sanguinis & reliquorum humorum proportionem ingestorum ordinarie sequi, & ad proportionem motuum iterum consumi, haud difficulter asserti hujus veritas patebit. A cibis enim laudabilibus & copiosis major dependet meliorque chyli proventus, qui quo largior & laudabilior existit, eo plus materiae, sanguinem augentis, proxime suppeditat atque largitur: hic enim maxime valet ille canon: qualis cibus, talis chylus; qualis chylus, talis quoque lympa & sanguis.

IX.

Ad causarum antecedentium remotiorum classē referimus otium & motuum laboriosorum neglectum.

SCHOL.

Quando enim proportio motuum corporis ad proportionem ingestio-

gestorum non accedit, secretiones & excretiones quoque multum impediuntur; quo magis autem motus laboriosi vigent, eo plus particularum sanguinis gelatinosarum quoque resolvitur in tenuius serum, & tam per sudorem, quam per urinam excernitur, atque hoc pacto successive in mole sua minuitur; quo minus autem hæc secretio succedit, eo plus particularum pinguiorum gelatinosarum nutrientium sanguini quotidie accedunt, ejusque proventum copiosorem augent.

X.

Ad eandem causarum classem evacuationum sanguinearum minor successus aut totalis defectus pertinet.

SCHOL.

Si enim contingat, ut, præsentem plethora, vel etiam hac absente, in ætate juniore narium hæmorrhagiæ, & quidem largiores, aut sæpius recurrentes, in provectiore autem partim venæsectiones & scarificationes, partim in sexu sequiori evacuationes menstruæ vigeant atque in usu sint, minus succedere potest plethoræ incrementum. Quo magis vero vel ejusmodi evacuationes tam spontaneæ, quam artificiales, plane non succedunt, & emanent, vel si præcesserint, iterum cessant, aut negliguntur, eo facilius sanguis in quantitate sua & mole physica augetur, ut proportionem viarum, quas permeare debet, superet.

XI.

Occasionales magis causas constituunt tam sexus fœmininus, quam ætas, præcipue junior.

SCHOL.

Quoniam in sexu fœminino, quam diu prolis generationi aptus existit, semper major sanguinis quantitas, huic negotio inserviens, in futuros quasi usus præsto est, quæ tamen extra hunc usum singulis mensibus evacuatur: cessante tamen generationis negotio, si vitæ vicusque genus in priori statu maneat, ex consuetudine prægressa, facile augetur. In ætate autem juniore notabiliter corporis augmentum & incrementum floret, & hanc ob rationem plus nutrimenti ordinariæ præsto est, quam nude consumi potest: licet reliquæ ætates ab abundantia sanguinis haud

semper liberæ maneant, si nempe causarum antecedentium accessus, quoad diætam plenam lautamque, ac vitam otiosam conspiret.

XII.

Plethora tamen etiam præsens, non semper & omni tempore est morbus.

SCHOL.

Non quidem eam ob rationem plethoram in primo statim capite pathologiæ considerandam produximus, quasi simpliciter & in se considerata, semper constitueret morbum ipsum, cum nobis æque notum sit, multos plethoricos ad longum sæpe tempus optima sanitate frui. Sed quoniam frequentissime plethora foecundissima mater, & causa aliorum morborum antecedens aut continens esse solet, ipsa tamen læsio quantitatis debitæ sanguinis existit, merito ipsius considerationem, & generationis causas præmittimus, ut tanto faciliori aliorum inde pullulantium morborum explorationi inserviat.

XIII.

Sicut plethora simpliciter considerata, haud facile pro morbo habetur, ita plethora commota hunc potius titulum subit.

SCHOL.

Sanguinis enim progressus localis satis libere adhuc sub reliquis motuum adminiculis legitimis procedere potest, etiamsi mole sua abundante, proprium sui motum aliquatenus tardiozem reddat, non tamen tantas statim molestias parit, ut querelæ desuper moveantur. Quod si autem organica accedat commotio & sanguinis expansio, tunc sane ex affectato majore spatio, vasa & partes porosæ a motu illo sanguinis expansorio molestiis afficiuntur variis, ut subjecta querelas hinc movere necesse habeant.

XIV.

Causa hujus commotionis plethora, sunt vel materiales, vel immateriales.

SCHOL.

Ad priorem classem pertinent, quæ accessu suo materiali, partes sanguis-

sanguinis sulphureas, pingues, & agiles vel augent, vel speciatim in majorem velocioremque motum redigunt: spirituosa nempe vinosa, aromatica valde acria, sive diætetico, sive pharmaceutico usu ad corpus delata, massæque sanguineæ communicata: quibus haud raro symbolum suum addit aër calidior & ficior.

Ad alteram spectant motus, tam corporis vehementiores exagitationis, quam animi vehementiores iracundi.

CAPUT II.

DE

HÆMORRHAGIIS IN GENERE.

I.

Hæmorrhagia dicitur sanguinis sincerum profluvium, e quacunq[ue] nostri corporis parte id contingat; sive a causa interna, sive externa proveniens.

SCHOL.

Consistit enim omnium hæmorrhagiarum formale in genere, in vasorum sanguiferorum extraordinaria dilatatione & apertura, in variis ac diversis corporis partibus, & locis, ut humorem intus contentum, contra consuetum alias morem, non amplius detineant, sed e canalibus suis dimittant, atque dilabi patiantur, sub qua vasculorum sanguiferorum apertura aliæ quoque partes simul patiuntur, quales sunt membranæ organa excretoria involventes, sub quibus vascula jacent, & quas simul distendunt, ut sanguini erumpenti viam concedant, aut quarum læsionem antecedentem vasorum quoque læsio, & sanguinis profluvius sequitur.

II.

Respectu causarum distinguimus hæmorrhagias, in activas & passivas.

SCHOL.

Passivas vocamus illas, quæ a nudo defectu partis continentis, per læsionem continuitatis dependent, & passivo sanguinis prolapsu absolvuntur.

Activas